

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

КОБЕРНЮК ВОЛОДИМИР МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 343.163

**ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗІ ЗВІЛЬНЕННЯМ
ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Харків – 2014

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент

Маринів Володимир Іванович, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, доцент кафедри кримінального процесу, директор Інституту підготовки кадрів для органів юстиції.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Шумило Микола Єгорович, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри правосуддя;

кандидат юридичних наук, доцент

Письменний Дмитро Петрович, Національна академія внутрішніх справ, професор кафедри кримінального процесу.

Захист відбудеться «24» листопада 2014 р. о 13-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розісланий « 21 » жовтня 2014 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження обумовлюється тим, що сучасні міжнародно-правові стандарти захисту прав людини передбачають відмову від виключно репресивної реакції держави на вчинене кримінальне правопорушення. Кримінальне провадження має відповідати таким вимогам, як процесуальна економія, подолання обвинувального ухилу у діяльності суб'єктів кримінального процесу, а також забезпечення індивідуалізації відповідальності. Їх практичну реалізацію покликаний забезпечувати інститут звільнення особи від кримінальної відповідальності, який є міжгалузевим і включає норми як кримінального, так і кримінального процесуального права. В той же час, практика закриття кримінальних проваджень зі звільненням від кримінальної відповідальності, яка на сьогодні набуває дедалі більшого поширення, виявляє значну кількість проблемних аспектів саме у процесуальному порядку застосування цього інституту. Тому дослідження проблем закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності набуває особливої актуальності.

Проблеми звільнення особи від кримінальної відповідальності опинялися у полі уваги таких відомих українських та зарубіжних процесуалістів, як: Ю. П. Аленін, Ю. М. Грошевий, О. О. Дудоров, О. В. Капліна, Л. М. Лобойко, В. Т. Маляренко, В. І. Маринів, О. Р. Михайленко, І. Л. Петрухін, Д. П. Письменний, В. М. Савицький, М. С. Строгович, Л. Д. Удалова, Д. В. Філін, С. А. Шейфер, М. Є. Шумило та ін. Безпосередньо на монографічному та дисертаційному рівні у працях дослідників у царині кримінального права та процесу розглядалися як загальні питання звільнення від кримінальної відповідальності (Х. Д. Алікперов, Ю. В. Баулін, Г. І. Глобенко, Л. В. Головка, О. А. Губська, О. С. Козак, В. А. Леонт'євський, В. А. Новіков, В. В. Сверчков, П. В. Хряпінський), так і проблематика застосування окремих його видів (І. В. Большаков, М. О. Галімова, М. О. Григор'єва, О. О. Житний, І. Г. Івасюк, Л. Н. Лягно, О. В. Перепадя, О. Є. Соловйова, А. М. Яценко та ін.). Разом з тим, питання закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності з урахуванням новацій КПК України від 13 квітня 2012 р. у вітчизняній юридичній науковій літературі не досліджувалися.

Таким чином, вказані обставини вимагають детального теоретичного дослідження обраної теми і розробки на цьому ґрунті пропозицій щодо необхідних змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства, а також відповідних практичних рекомендацій методичного характеру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планом наукових досліджень кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого і є складовою частиною цільової комплексної програми «Судова влада: проблеми організації та діяльності» (номер державної реєстрації 0111U000957). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою університету (протокол № 4 від 23.12.2011), уточнено у 2014 р. (протокол № 7 від 21.03.2014).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є проведення комплексного аналізу сутності інституту закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності, а також наукове обґрунтування пропозицій, спрямованих на удосконалення правової моделі даного інституту. Відповідно до цього дисертантом поставлено такі основні завдання:

- з'ясувати правову природу закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності;
- визначити поняття та види звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- охарактеризувати процесуальний порядок закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності;
- розкрити процесуальну взаємодію суду, прокурора та слідчого у процесі прийняття рішення про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності;
- внести рекомендації стосовно удосконалення нормативних основ закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Об'єктом дослідження виступають кримінальні процесуальні правовідносини, що складаються при звільненні особи від кримінальної відповідальності.

Предметом дослідження є закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Методи дослідження. У межах дисертації використовується комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження й пізнання, що застосовуються у сучасній правовій науці.

Методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання, за допомогою якого з'ясовано сутність існуючих явищ і їх зв'язок із закриттям кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності. Використання історичного і порівняльно-правового методів дозволило простежити в історичному аспекті процеси, пов'язані з розвитком правової регламентації закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності, співставити положення нового і раніше діючого КПК України щодо цього, а також розглянути міжнародний досвід реалізації цього інституту та його нормативного врегулювання. Метод функціонального аналізу дав змогу розглянути особливості використання повноважень суду, прокурора та слідчого при вирішенні питання про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності. Догматичний аналіз чинного законодавства сприяв виявленню прогалин і колізій у ньому і формулюванню пропозицій щодо вдосконалення чинних правових норм. Метод правового моделювання використовувався при конструюванні оптимальної моделі закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності. Соціологічні методи (анкетування, опитування тощо) застосовувалися при вивченні прокурорської практики щодо участі прокурора у вирішенні питання про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності. Статистичний метод вживався при обробці результатів анкетування та опитування прокурорсько-слідчих працівників, а також при узагальненні матеріалів вивчених кримінальних проваджень.

Усі методи наукового пізнання використовувались у комплексі, що забезпечило переконливість і достовірність результатів дослідження.

Нормативну основу дисертації складають: норми Конституції України, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів, рішення Конституційного Суду України; аналогічні акти

зарубіжних країн (Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Казахстану, Киргизії, Литви, Молдови, Російської Федерації та деяких інших); підзаконні та відомчі акти; постанови Пленуму Верховного Суду України.

Важливе значення мають міжнародно-правові акти, що встановлюють міжнародні стандарти закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності, зокрема: Керівні принципи ООН стосовно ролі осіб, які здійснюють судові переслідування від 1990 р.; Мінімальні стандартні правила ООН відносно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) від 1990 р.; Рекомендація R (87) 18 Комітету міністрів державам-членам РЄ про спрощення кримінального судочинства від 17.09.1987; Рекомендація R (2000) 19 Комітету міністрів державам-членам РЄ щодо ролі державного обвинувачення в системі кримінального правосуддя від 06.10.2000; Рекомендація R (85) 11 Комітету міністрів державам-членам РЄ про становище потерпілого у кримінальному праві і процесі від 28.06.1985.

Теоретична основа дослідження ґрунтується на працях і висновках дослідників у галузі кримінального процесуального права, кримінального права, кримінології, міжнародного права, конституційного права, теорії прокурорської діяльності, а також інших юридичних наук.

Емпіричну базу дослідження становлять: 1) узагальнення судової практики закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності АРК, Івано-Франківської, Харківської та Херсонської областей за 2011-2013 р.р.; 2) вибіркові матеріали кримінальних проваджень, закритих зі звільненням особи від кримінальної відповідальності різних районів Житомирської області; 3) організаційно-розпорядчі та методичні матеріали Генеральної прокуратури України та прокуратур областей з питань закриття кримінальних проваджень з nereабілітуючих підстав та участі прокурорів у кримінальному провадженні; 4) результати анкетування 100 прокурорів, задіяних на напрямі процесуального керівництва досудовим розслідуванням Житомирської, Київської, Чернігівської та Харківської областей.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній юридичній науці після прийняття нового КПК України комплексним дослідженням теоретичних і правових аспектів, а також практики закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Вперше:

- визначена правова природа закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності як процесуальної форми реалізації міжгалузевого інституту звільнення особи від кримінальної відповідальності, а також його соціальне призначення як дієвої альтернативи кримінальному покаранню, метою якої є гуманізація сфери кримінального правосуддя;

- окреслено процесуальний порядок закриття кримінального провадження, виокремлено 12 етапів його реалізації та розглянуто проблеми, які виникають на кожному з них;

- запропоновано віднести закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності до особливих порядків кримінального провадження і регламентувати його на рівні окремої глави Розділу VI «Особливі порядки кримінального провадження» КПК України;

- охарактеризовано порядок взаємодії суду, прокурора, слідчого та інших учасників кримінального провадження у механізмі прийняття рішення про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності. Запропоновано наділити слідчого правом за погодженням з прокурором звертатися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, а також встановити обов'язок отримання згоди потерпілого на закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності;

Удосконалено:

- доктринальне визначення поняття звільнення від кримінальної відповідальності, під яким розуміється передбачена законом відмова держави від застосування до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення і визнана підозрюваним (обвинуваченим), визначених у КК України обмежень її прав і свобод,

що застосовується у разі зменшення суспільної небезпечності злочинного діяння чи особи, яка його вчинила, за наявності підстав, передбачених КК України, і здійснюється судом шляхом закриття кримінального провадження у передбаченому КПК України порядку;

- класифікацію підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності за наступними критеріями: 1) сфера застосування (загальні та спеціальні); 2) обов'язковість прийняття рішення про закриття кримінального провадження для суб'єктів правозастосування (імперативні та дискреційні); 3) необхідність певної позитивної поведінки суб'єкта, який підлягає кримінальній відповідальності (об'єктивні та суб'єктивні); 4) можливість притягнення до кримінальної відповідальності після закриття кримінального провадження внаслідок невиконання встановлених законом умов (поворотні та безповоротні);

- визначення складових системи міжнародно-правових стандартів застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності як альтернативи кримінальному переслідуванню, а саме: передбачається як захід спрощення системи кримінального правосуддя; реалізується на підставі та на виконання дискреційності кримінального переслідування у суспільних інтересах; має місце лише за умови доведення вини особи у вчиненні кримінального правопорушення; здійснюється на засаді рівності всіх перед законом, проте має враховувати конкретні обставини справи і особистість правопорушника; передбачає внутрішню диференціацію на певні види, тобто може бути безумовним або умовним, остаточним або тимчасовим; вимагає згоди правопорушника (яка є обов'язковою щодо умовних видів звільнення); має відповідати інтересам потерпілого, насамперед, в частині відшкодування заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди; ключовим суб'єктом його застосування є прокурор, який може приймати таке рішення одноосібно або шляхом звернення до суду.

Набули подальшого розвитку:

- погляди на формулювання засади презумпції невинуватості, відповідно до яких особа може бути визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення лише судом і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду;

- положення щодо розширення умовних підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності, передбачивши строк протягом 1-3 років, впродовж якого рішення про закриття кримінального провадження може бути скасоване, а особа – притягнута до кримінальної відповідальності в загальному порядку;

- пропозиції щодо удосконалення нормативного врегулювання закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності на рівні Конституції України, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, підзаконних актів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані: а) у правотворчій роботі – при вдосконаленні кримінального та кримінального процесуального законодавства, а також законодавства, що регламентує діяльність суду, прокуратури та органів досудового розслідування; б) у правозастосовній сфері – для забезпечення єдності та ефективності застосування законодавства, що регламентує закриття кримінальних проваджень зі звільненням особи від кримінальної відповідальності, проведення узагальнень судової практики з вказаних питань, розроблення постанов та листів Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ, методичних рекомендацій органів прокуратури; в) у сфері науково-дослідницької діяльності – для подальшого дослідження проблем звільнення особи від кримінальної відповідальності; г) у навчальному процесі та навчально-методичній діяльності – під час викладання навчальних дисциплін: «Кримінальний процес», «Складання процесуальних документів у кримінальних провадженнях», «Основи прокурорської діяльності»; д) у правовиховній діяльності – для підвищення рівня правової культури суддів, прокурорських працівників, співробітників органів досудового розслідування, а також населення в цілому.

Апробація результатів дисертації. Теоретичні положення, викладені у дисертації, розглядалися і обговорювалися на засіданнях кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Основні результати, висновки і пропозиції дослідження доповідалися автором на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах, серед

них: Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених та здобувачів «Осінні юридичні читання 2011 року», м. Харків, 09.11.2011 р.; Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства та удосконалення діяльності судових та правоохоронних органів України», м. Луганськ, 20.04.2012 р.; Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених та здобувачів «Юридична осінь 2012 року», м. Харків, 13.11.2012 р.; Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Актуальні питання державотворення в Україні», м. Київ, 24.04.2013 р.; Круглий стіл «Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень», м. Харків, 25.04.2013 р.; XII та XIII Міжнародні студентсько-аспірантські наукові конференції «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи», м. Львів, 26-28.04.2013 р., 25-27.04.2014 р.; VIII Міжнародна наукова Internet-конференція студентів та молодих вчених «Від громадянського суспільства – до правової держави», м. Харків, 26.04.2013 р.; Міжнародна наукова конференція студентів і аспірантів «IV Харківські кримінально-правові читання», м. Харків, 16-17.05.2014 р. Також вони були предметом численних виступів автора на науково-практичних семінарах і круглих столах, які проводилися на базі Генеральної прокуратури України і прокуратури Житомирської області впродовж 2011-2014 років.

Публікації. Основні положення дисертації відображено у чотирьох наукових статтях, опублікованих у фахових періодичних виданнях з юридичних наук України, одній науковій статті, опублікованій у зарубіжному виданні з юридичних наук, а також тезах десяти наукових доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження й складається із вступу, трьох розділів, що містять одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 247 сторінок, з них основний текст – 197 сторінок, список використаних джерел з 401 найменування – 44 сторінки, додатки – 6 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** роботи з'ясовано актуальність теми, визначено її зв'язок з науковими програмами, мета й завдання дослідження, його об'єкт і предмет, охарактеризовано методологічну, теоретичну і емпіричну бази, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо їх апробації.

Розділ 1 «Сутність і загальна характеристика закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності» складається з трьох підрозділів і присвячений розгляду правової природи і загальних засад закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

У *підрозділі 1.1 «Правова природа закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності»* автор робить висновок, що правову природу закриття кримінального провадження зі звільненням обвинуваченого від кримінальної відповідальності визначає інститут звільнення від кримінальної відповідальності, який є міжгалузевим, оскільки включає сукупність норм кримінального та кримінального процесуального права. Обґрунтовано, що закриття кримінального провадження є процесуальною формою реалізації звільнення від кримінальної відповідальності.

Автор розглядає інститут звільнення від кримінальної відповідальності як альтернативу кримінальному покаранню, спрямовану на виконання завдань кримінального права та кримінального провадження, що сприяє профілактиці правопорушень та виправленню винних, досягненню процесуальної економії та спрощенню й прискоренню кримінального провадження. Він реалізується відповідно до засад кримінального провадження і має відповідати як суспільним потребам, так і приватним інтересам учасників кримінального судочинства.

У *підрозділі 1.2 «Поняття і види закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності»* аналізуються доктринальні підходи до визначення поняття звільнення від кримінальної відповідальності та виокремлення його різновидів. Формулюється авторська дефініція закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Автор дійшов висновку, що особливості процесуального порядку закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності залежать від підстав такого звільнення. Правова характеристика кожного окремого виду звільнення повинна проводитися за кількома аспектами, а саме: загальний це чи спеціальний вид звільнення, імперативний чи дискреційний, об'єктивний чи суб'єктивний, поворотний чи безповоротний тощо.

У підрозділі 1.3 *«Правові основи закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності»* розглянуто джерела правового регулювання закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності на рівні національного законодавства України, міжнародно-правових стандартів, а також досвід окремих держав щодо правового забезпечення даного інституту.

На підставі системного аналізу норм кримінального процесуального закону встановлено, що регламентація закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у Главі 24 *«Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування»* КПК України не є логічно виправданою, оскільки питання звільнення особи від кримінальної відповідальності виходять за межі закінчення досудового розслідування, мають спеціальний порядок вирішення та підстави застосування, з огляду на що запропоновано врегулювати їх у окремій главі Розділу VI *«Особливі порядки кримінального провадження»* КПК України.

Розділ 2 «Процесуальний механізм закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності» складається з трьох підрозділів і присвячений дослідженню проблем процесуальної реалізації звільнення особи від кримінальної відповідальності.

У підрозділі 2.1 *«Процесуальний порядок закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності»* визначено основні етапи закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності, наведено їх характеристику та виявлено проблеми, що виникають на кожному з них. На підставі їх аналізу дисертант дійшов висновку, що закриття

кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності має якості особливого (окремого) порядку кримінального провадження і потребує відповідної нормативної регламентації.

Обгрунтовано, що процесуальний порядок закриття кримінального провадження є єдиним для всіх видів звільнення особи від кримінальної відповідальності. Разом з тим, вони відрізняються передумовами, умовами та елементами підстави звільнення від кримінальної відповідальності, які підлягають встановленню для їх застосування. Таким чином, специфіку закриття кримінального провадження щодо окремих видів звільнення від кримінальної відповідальності визначає процесуальна діяльність учасників кримінального провадження щодо досягнення, встановлення та доказування кримінально-правових та процесуальних умов конкретної підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності.

У підрозділі 2.2 «Правовідносини суб'єктів прийняття рішення про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності» розглядаються проблеми реалізації процесуальних повноважень суду, прокурора та слідчого в процесі вирішення питання про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Автором обгрунтовано, що основними суб'єктами процесуального механізму прийняття рішення про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності є прокурор та суд. Прокурор на стадії досудового розслідування є виключним суб'єктом ініціювання вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності шляхом складання і направлення до суду відповідного клопотання. Суд приймає рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності у формі постановлення ухвали про закриття кримінального провадження. Певну роль у вирішенні даного питання відіграють також слідчий, підозрюваний, обвинувачений та потерпілий.

У підрозділі 2.3 «Забезпечення прав учасників кримінального провадження при його закритті зі звільненням особи від кримінальної відповідальності» розглянуто проблеми захисту прав та законних інтересів підозрюваного (обвинуваченого), потерпілого, цивільного позивача та заявника у зв'язку із вирішенням питання про

закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Автор дійшов висновку, що прийняття рішення про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності передуює обов'язкове з'ясування волевиявлення з цього питання підозрюваного, обвинуваченого та потерпілого. Думка підозрюваного, обвинуваченого з цього приводу має значення «вето»: у разі заперечення проти цього він не може бути звільнений від кримінальної відповідальності. Позиція потерпілого за загальним правилом має дорадче значення, хоча щодо окремих видів звільнення від кримінальної відповідальності розглядається як обов'язкова умова їх реалізації (дійове каяття, примирення винного з потерпілим).

Розділ 3 «Особливості закриття кримінального провадження з окремих підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності» складається з п'яти підрозділів і присвячений дослідженню процесуального порядку реалізації окремих видів звільнення від кримінальної відповідальності.

У підрозділі 3.1 *«Закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям»* досліджуються процесуальні особливості встановлення підстави даного виду звільнення особи від кримінальної відповідальності, яку складає комплекс взятих у нерозривній єдності і зв'язку умов, а саме: 1) щире каяття у вчиненому кримінальному правопорушенні; 2) активне сприяння його розкриттю; 3) повне відшкодування завданих цією особою збитків або усунення заподіяної шкоди. Пропонується застосовувати до такого елемента дійового каяття, як активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення, окремі положення, передбачені законодавцем щодо реалізації угоди про визнання винуватості.

У підрозділі 3.2 *«Закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із примиренням винного з потерпілим»* автор звертає увагу на те, що процес досягнення примирення і відшкодування заподіяної шкоди, які виступають комплексною підставою даного виду звільнення від кримінальної відповідальності, лежить за межами кримінального провадження і нормами кримінального процесуального права не регламентується. У зв'язку із цим

формулюється пропозиція щодо поширення на нього за аналогією деяких положень глави 35 КПК України, яка регламентує кримінальне провадження на підставі угоди про примирення.

У підрозділі 3.3 «Закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки» автором розглядається така особливість процесуальної реалізації даної підстави звільнення від кримінальної відповідальності, як необхідність для органів правозастосування оцінити комплекс відносин, які складаються у зв'язку з передачею особи на поруки між нею та колективом підприємства, установи, організації. Підлягає доказуванню, що особа протягом достатнього часу є членом відповідного трудового або навчального колективу; що колектив підтримує рішення про передачу особи на поруки і здатний забезпечити належний вплив на неї. Даний вид звільнення від кримінальної відповідальності є поворотним і допускає відновлення кримінального провадження при відмові від поручительства.

У підрозділі 3.4 «Закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки» обґрунтовується, що закриття кримінального провадження у цьому випадку охоплює дві відносно самостійні підстави факультативного та безумовного звільнення особи від кримінальної відповідальності: 1) втрата діянням суспільно небезпечного характеру або 2) втрата особою суспільної небезпечності внаслідок зміни обстановки. Правозастосовні органи повинні встановити обстановку на момент вчинення особою кримінального правопорушення та співставити її з тією, що склалася на час кримінального провадження, а також переконатися у тому, що виявлені зміни у цій обстановці тягнуть за собою втрату діянням або особою суспільної небезпечності.

У підрозділі 3.5 «Закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності» наголошується на тому, що у даному випадку правозастосовні органи повинні встановити наявність двох умов звільнення особи від кримінальної відповідальності: 1) закінчення відповідного диференційованого строку та 2) відсутність обставин, що перешкоджають перебігу строків давності, коли особа протягом встановлених законом

строків давності не повинна: а) переховуватися від слідства та суду і б) вчинити новий злочин певного виду, а саме середньої тяжкості, тяжкий або особливо тяжкий.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що виявляється у комплексному аналізі сутності інституту закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності, а також науковому обґрунтуванні пропозицій, спрямованих на удосконалення правової моделі даного інституту. Проведене дослідження дало можливість сформулювати низку висновків і пропозицій:

1. Правову природу закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності визначає міжгалузевий інститут звільнення від кримінальної відповідальності, який ґрунтується на нормах матеріального кримінального права (в частині підстав звільнення від кримінальної відповідальності), а також кримінального процесуального права, які регулюють порядок звільнення від кримінальної відповідальності. Звільнення від кримінальної відповідальності виступає кримінально-правовою (матеріальною) підставою для закриття кримінального провадження. З іншого боку, закриття кримінального провадження є формою реалізації звільнення від кримінальної відповідальності. Отже, вказані категорії співвідносяться як форма і зміст.

2. Соціальне значення інституту звільнення від кримінальної відповідальності можна розглядати на кількох рівнях. У найбільш загальному розумінні він є втіленням гуманізму, пом'якшення карального впливу системи кримінальної юстиції, мінімізації її репресивної дії. У площині кримінального права він покликаний сприяти профілактиці кримінальних правопорушень, досягненню мети виправлення правопорушника без обмеження його прав і свобод шляхом покарання. У площині кримінального процесу реалізація даного інституту сприяє швидкості кримінального провадження, забезпечує додержання засади розумних строків, відповідає суспільним інтересам, що виявляється у досягненні процесуальної економії, зменшенні витрат часу, матеріальних і людських ресурсів, підвищенні довіри до системи кримінальної

юстиції. Крім того, це слугує забезпеченню приватних прав і законних інтересів учасників кримінального провадження: підозрюваного, обвинуваченого – у тому, щоб не бути засудженим і підданим кримінальному покаранню; потерпілого – у тому, щоб отримати відшкодування заподіяної шкоди і уникнути «повторної віктимізації», зумовленої участю у процедурах кримінального провадження.

3. Інституту звільнення від кримінальної відповідальності притаманні такі характерні ознаки: 1) публічний характер (здійснюється від імені держави у суспільних інтересах); 2) підзаконний характер (здійснюється лише у випадках та у порядку, передбачених законом); 3) наявність спеціальних передбачених кримінальним законом підстав, що визначають зниження суспільної небезпечності протиправного діяння чи особи, яка його вчинила; 4) особливий суб'єктний склад (застосовується лише до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, визнаної у встановленому законом порядку підозрюваним (обвинуваченим) у кримінальному провадженні, і реалізується визначеним органами державної влади – судом у взаємодії з прокурором та органами досудового розслідування); 5) особлива процедура реалізації (здійснюється у порядку, визначеному кримінальним процесуальним законом); 6) спеціальні правові наслідки (матеріальні – незастосування обмежень прав і свобод особи, які становлять сутність кримінальної відповідальності, і процесуальні – закриття кримінального провадження) тощо.

4. Інститут звільнення особи від кримінальної відповідальності є комплексним і охоплює декілька підстав, що різняться за своїми кримінально-правовими і процесуальними характеристиками. За сферою застосування та особливостями нормативного закріплення можна виділити загальні та спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності; залежно від обов'язковості прийняття рішення про закриття кримінального провадження для суб'єктів правозастосування – імперативні та дискреційні; виходячи із необхідності певної позитивної поведінки суб'єкта, який підлягає кримінальній відповідальності – об'єктивні та суб'єктивні; за можливістю притягнення до кримінальної відповідальності після закриття кримінального провадження внаслідок невиконання встановлених законом умов – поворотні та безповоротні. При цьому процесуальний порядок закриття кримінального провадження

є єдиним для всіх видів звільнення особи від кримінальної відповідальності. Разом з тим, вони відрізняються передумовами, умовами та елементами підстави звільнення від кримінальної відповідальності, які підлягають встановленню для їх застосування. Специфіку закриття кримінального провадження щодо окремих видів звільнення від кримінальної відповідальності визначає процесуальна діяльність учасників кримінального провадження щодо досягнення, встановлення та доказування кримінально-правових та процесуальних умов конкретної підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності.

5. Процесуальний порядок закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності реалізується як у досудовому розслідуванні, так і у судовому провадженні, і включає наступні основні етапи: 1) встановлення органом чи особою, що веде кримінальне провадження, потенційної можливості для звільнення особи від кримінальної відповідальності; 2) роз'яснення відповідними посадовими особами особі, яка підозрюється, обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, права на звільнення від кримінальної відповідальності; 3) отримання згоди підозрюваного на звільнення від кримінальної відповідальності; 4) складання прокурором клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності; 5) з'ясування думки потерпілого щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності; 6) направлення клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності до суду; 7) підготовча частина судового засідання щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності; 8) судовий розгляд клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 9) прийняття судового рішення за наслідками розгляду даного клопотання; 11) оскарження рішення суду про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності; 12) виконання судового рішення про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

6. Ключову роль у процесуальному механізмі закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності відіграють прокурор та суд. Прокурор на стадії досудового розслідування має виключне

повноваження ініціювати вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, яке він реалізує шляхом складання і направлення до суду відповідного клопотання, що фактично оформлює попереднє вирішення ним даного питання. У суді на засадах змагальності прокурор відстоює дане клопотання, сприяючи суду в установленні підстав та умов звільнення особи від кримінальної відповідальності. Суд є виключним суб'єктом прийняття остаточного рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності у формі постановлення ухвали про закриття кримінального провадження. Разом з тим, з процесуального механізму закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності необґрунтовано вилучений слідчий, який фактично здійснює підготовчу роботу щодо ініціювання вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, але формально не визнається його учасником.

7. Закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності може визнаватися таким, що відповідає основним засадам кримінального провадження і реалізує завдання останнього лише за умови неухильного додержання прав і законних інтересів учасників кримінального провадження, передусім підозрюваного (обвинуваченого) та потерпілого. Оскільки інститут звільнення особи від кримінальної відповідальності в цілому спрямований на забезпечення інтересів особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, то саме відповідність закону його процесуальної реалізації є найважливішою запорукою забезпечення прав підозрюваного, обвинуваченого при закритті кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності. В той же час, інтереси потерпілого забезпечуються неповно, оскільки його позиція щодо закриття кримінального провадження з відповідних підстав за загальним правилом має дорадче значення, розглядаючись як обов'язкова умова їх реалізації лише щодо окремих видів звільнення від кримінальної відповідальності. Важливо також передбачити форму волевиявлення потерпілого на закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності: його згода має бути висловлена в активній формі, і про це зазначено у відповідному клопотанні.

8. При закритті кримінального провадження зі звільненням особи від

кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям прокурор та суд зобов'язані: 1) з'ясувати попередню кримінальну поведінку особи, встановити факти притягнення її до кримінальної відповідальності, наявність судимості на момент вчинення кримінального правопорушення; 2) правильно кваліфікувати вчинене, встановивши ступінь його тяжкості та форму вини; 3) дати правову оцінку позитивної посткримінальної поведінки особи, яку складає комплекс взятих у нерозривній єдності і зв'язку умов, а саме: а) щире каяття у вчиненому (мінімальним проявом якого є беззастережне визнання своєї вини); б) активне сприяння розкриттю цього кримінального правопорушення (надана в будь-якій формі допомога правоохоронним органам у його розкритті, незалежно від її фактичних наслідків); в) повне відшкодування завданих цією особою збитків або усуненням заподіяної шкоди (що передбачає добровільне і у повному обсязі задоволення підтверджених матеріалами кримінального провадження претензій потерпілого).

9. Закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із примиренням винного з потерпілим передбачає встановлення правозастосовцем одночасної наявності двох елементів: 1) примирення особи, яка вчинила відповідне кримінальне правопорушення, із потерпілим (підтвержене угодою про примирення сторін або іншим чином, що фіксує їх дійсне добровільне волевиявлення); 2) відшкодування винним заподіяних ним збитків або усунення заподіяної шкоди (що встановлюється суб'єктивно потерпілим і виявляється у відсутності заявлених ним претензій до винного).

10. При закритті кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки має місце складне правовідношення між органами правозастосування, підозрюваним (обвинуваченим) та третьою особою, якою виступає колектив підприємства, установи, організації, що бере особу на поруки. клопотання прокурора про звільнення особи від кримінальної відповідальності в даному випадку ґрунтується на належним чином підтвердженому клопотанні відповідного трудового чи навчального колективу, членом якого є винний. обов'язком прокурора та суду, серед іншого, є встановлення того, що особа протягом достатнього часу є членом відповідного трудового або навчального

колективу; що колектив у повному складі підтримує рішення про передачу особи на поруки і здатний забезпечити належний вплив на неї. Особливістю є також те, що даний вид звільнення від кримінальної відповідальності є поворотним і допускає відновлення кримінального провадження при відмові від поручительства у разі невиконання винним протягом року умов передачі особи на поруки, якими є виправдання довіри колективу, підпорядкування заходам виховного характеру та додержання громадського порядку.

11. При прийнятті рішення про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки правозастосовні органи повинні встановити обстановку на момент вчинення особою злочину та співставити її з тією, що склалася на час кримінального провадження, а також переконатися у тому, що виявлені зміни у цій обстановці тягнуть за собою втрату діянням або особою суспільної небезпечності. Ці обставини повинні бути належним чином відображені як у клопотанні прокурора про звільнення особи від кримінальної відповідальності, так і в ухвалі суду про закриття кримінального провадження на даній підставі.

12. Закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності передбачає встановлення прокурором та судом одночасної наявності двох обов'язкових умов звільнення особи від кримінальної відповідальності: 1) закінчення відповідного диференційованого строку та 2) відсутність обставин, що перешкоджають перебігу строків давності, коли особа протягом встановлених законом строків давності не повинна: а) переховуватися від слідства та суду і б) вчинити новий злочин певного виду, а саме середньої тяжкості, тяжкий або особливо тяжкий. Застосування даної підстави звільнення від кримінальної відповідальності допускається лише щодо осіб, що вчинили кримінальне правопорушення, які були встановлені органами досудового розслідування і яким було повідомлено про підозру.

13. З метою удосконалення правової регламентації закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності пропонується:

1) регламентувати питання звільнення особи від кримінальної відповідальності на рівні окремої глави Розділу VI «Особливі порядки кримінального провадження» КПК України;

2) передбачити у ст. 62 Конституції України, ст. 17 КПК України таке формулювання презумпції невинуватості, відповідно до якого особа може бути визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення лише судом і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду;

3) наділити слідчого правом за погодженням з прокурором звертатися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності шляхом внесення відповідних змін до ч. 2 ст. 36, ч. 2 ст. 40, ст. ст. 286-288 КПК України;

4) передбачити обов'язок отримання згоди потерпілого на закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності;

5) передбачити необхідність перед направленням клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності до суду відкриття матеріалів іншої сторони в порядку ст. 290 КПК України;

6) встановити, що на закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із примиренням винного з потерпілим поширюються положення глави 35 КПК України щодо кримінального провадження на підставі угоди про примирення в частині, нерегульованій ст. ст. 285-288 КПК України;

7) передбачити у ч. 2 ст. 19 КПК України, що кримінальне провадження підлягає негайному закриттю, якщо стане відомо, що по тому самому обвинуваченню існує вирок суду, який набрав законної сили, ухвала суду про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Кобернюк В. Международно-правовые стандарты прекращения уголовного производства с освобождением лица от уголовной ответственности / В. Кобернюк // *Legea și viața*. – 2014. – № 4/2. – С. 109-113.

2. Кобернюк В. М. Взаємодія суду, прокурора та інших учасників кримінального провадження при прийнятті рішення про закриття кримінального провадження зі звільненням обвинуваченого від кримінальної відповідальності / В. М. Кобернюк // Часопис Академії адвокатури України. – 2012. – № 4. – С. 44-52.

3. Кобернюк В. Інститут закриття кримінального провадження зі звільненням обвинуваченого від кримінальної відповідальності: сучасний стан і перспективи / В. Кобернюк // Вісник прокуратури. – 2012. – № 10. – С. 64-70.

4. Кобернюк В. Закриття кримінального провадження зі звільнення винного від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілим / В. Кобернюк // Вісник прокуратури. – 2013. – № 8. – С. 108-114.

5. Кобернюк В. Закриття кримінального провадження зі звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки / В. Кобернюк // Юридичний вісник. – 2014. – № 2. – С. 245-250.

6. Кобернюк В. М. Дискреційні підстави звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності / В. М. Кобернюк // Збірник тез доповідей та наукових повідомлень учасників всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та здобувачів 9 листопада 2011 р. / За заг. ред. А. П. Гетьмана. – Харків : НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2011. – С. 386-389.

7. Кобернюк В. М. Закриття кримінального провадження зі звільненням обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі дійового каяття / В. М. Кобернюк // Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства та удосконалення діяльності судових і правоохоронних органів України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Луганськ, 20 квітн. 2012 р. / редкол. : М. Й. Курочка та ін. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. – С.358-362.

8. Кобернюк В. М. Суб'єкти прийняття рішення про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності / В. М. Кобернюк // Збірник тез доповідей та наукових повідомлень учасників всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та здобувачів 13 листопада 2012 р / За заг. ред. А. П. Гетьмана. – Харків: НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2012. – С. 155-158.

9. Кобернюк В. Процессуальный порядок освобождения лица от уголовной ответственности на основании примирения виновного с потерпевшим и уголовное производство на основании соглашения о примирении: проблемы соотношения по новому УПК Украины / В. Кобернюк // Актуальні питання державотворення в Україні: Матеріали міжн. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих учених Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка (23 квітня 2013 року). – К., 2013. – С. 228-230.

10. Кобернюк В. М. Забезпечення прав потерпілого при звільненні особи при закритті кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності / В. М. Кобернюк // Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень в Україні : матеріали «круглого столу», 25 квіт. 2013 р. / редкол.: В. І. Борисов (голов. ред.), Б. М. Головкін та ін. – Х. : Право, 2013. – С. 322-324.

11. Кобернюк В. Процесуальні умови звільнення особи від кримінальної відповідальності / В. Кобернюк // XII Міжн. студентсько-аспірантська наукова конференція «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи» 26-28 квітня 2013 року. Тези доповідей. – Львів : Юрид. ф-тет Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2013. – С. 172-173.

12. Кобернюк В. М. Згода підозрюваного (обвинуваченого) як обов'язкова умова звільнення від кримінальної відповідальності / В. М. Кобернюк // Від громадянського суспільства – до правової держави: Тези VIII Міжнародної наукової Internet-конференції студентів та молодих вчених. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. – С. 235-236.

13. Кобернюк В. М. Конституційні основи звільнення особи від кримінальної відповідальності / В. М. Кобернюк // Верховенство права як основа сучасного конституціоналізму. VI Тодиківські читання. Збірка тез наук. доп. і повідом. Міжн. наук. конф. мол. уч., асп. і студ. (27-28 вересня 2013 року) / За заг. ред. А. П. Гетьмана. Нац. ун-т «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». – Х.: Права людини, 2013. – С. 222-224.

14. Кобернюк В. Клопотання колективу підприємства, установи чи організації про передачу на поруки особи як процесуальна умова закриття кримінального

провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності / В. Кобернюк // XIII Міжнародна студентсько-аспірантська наукова конференція «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи» 25-27 квітня 2014 р. Тези доповідей. – Львів: Юрид. ф-тет Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2014. – С. 130-131.

15. Кобернюк В. М. Суб'єктивні та об'єктивні види звільнення особи від кримінальної відповідальності / В. М. Кобернюк // Четверті Харківські кримінально-правові читання: тези доп. та наук. повідомл. учасників міжнар. наук. конф. студентів і аспірантів (м. Харків, 16-17 трав. 2014 р.) / ред. кол.: В. Я. Тацій (голов. ред.) та ін. – Х. : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого : Право, 2014. – С. 156-158.

АНОТАЦІЯ

Кобернюк В. М. Закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2014.

У роботі досліджуються теоретичні, правові і організаційно-методичні засади закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності. Визначається правова природа закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності, його види і правові основи. Аналізується процесуальний механізм закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності, досліджуються правовідносини його суб'єктів та порядок прийняття рішення про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Розглядаються процесуальні особливості закриття кримінального провадження з окремих підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності. Формулюються пропозиції щодо удосконалення правової регламентації інституту звільнення особи від кримінальної відповідальності, а також підвищення ефективності правозастосовної практики у цій сфері.

Ключові слова: закриття кримінального провадження, звільнення від кримінальної відповідальності, досудове розслідування, судовий розгляд, суд, прокурор, примирення.

АННОТАЦІЯ

Кобернюк В. М. Прекращение уголовного производства с освобождением лица от уголовной ответственности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – криминальный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. – Харьков, 2014.

В работе исследуются теоретические, правовые и организационно-методические основы прекращения уголовного производства с освобождением лица от уголовной ответственности. Определяется правовая природа данного вида прекращения уголовного производства как процессуальной формы реализации межотраслевого института освобождения лица от уголовной ответственности.

Рассматриваются основные признаки прекращения уголовного производства с освобождением лица от уголовной ответственности, на основании которых формулируется авторское определение данного понятия. Характеризуются основные виды освобождения лица от уголовной ответственности и критерии их разграничения. Исследуются правовые основы прекращения уголовного производства с освобождением лица от уголовной ответственности на международно-правовом и национальном уровнях, а также опыт иностранных государств в данной сфере.

Анализируется процессуальный порядок прекращения уголовного производства с освобождением лица от уголовной ответственности, рассматриваются проблемы, возникающие на каждом из 12 выделенных автором этапов его реализации. Характеризуются правоотношения, возникающие между судом, прокурором, следователем и другими участниками уголовного производства в процессе принятия решения о прекращении уголовного производства с освобождением лица от уголовной ответственности. Предлагается наделить следователя правом по согласованию с

прокурором обращаться в суд с ходатайством об освобождении лица от уголовной ответственности, а также установить обязанность получения согласия потерпевшего на прекращение уголовного производства с освобождением лица от уголовной ответственности.

Рассматриваются процессуальные особенности прекращения уголовного производства по отдельным основаниям освобождения лица от уголовной ответственности. Сделан вывод о необходимости рассматривать их в связи со спецификой предмета доказывания по каждому виду освобождения лица от уголовной ответственности.

Формулируются предложения по усовершенствованию правовой регламентации прекращения уголовного производства с освобождением лица от уголовной ответственности, а также повышению эффективности правоприменительной практики в данной сфере путем внесения изменений и дополнений в уголовное и уголовно процессуальное законодательство.

Ключевые слова: прекращение уголовного производства, освобождение от уголовной ответственности, досудебное расследование, судебное рассмотрение, суд, прокурор, примирение.

ANNOTATION

Kobernyuk V. M. The termination of criminal proceedings with release of the person from criminal liability. – Manuscript.

The dissertation for obtaining the scientific degree of a candidate of juridical sciences in speciality 12.00.09 – criminal process and criminalistics; judicial examination; operational search activity. – National legal university of a name of Yaroslav the Wise, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2014.

In work theoretical, legal and organizational and methodical bases of the termination of criminal proceedings with release of the person from criminal liability are investigated. The legal nature of the termination of criminal proceedings decides on release of the person from criminal liability, its types and legal bases. The procedural mechanism of the termination of criminal proceedings with release of the person from

criminal liability is analyzed, legal relationship of his subjects and an order of decision-making on the termination of criminal proceedings with release from criminal liability are investigated.

Procedural features of the termination of criminal proceedings with release of the person from criminal liability are considered. Offers on improvement of a legal regulation of institute of release of the person from criminal liability, and also increase of law-enforcement practice in this sphere are formulated.

Keywords: termination of criminal proceedings, release from criminal liability, pre-judicial investigation, judicial consideration, court, prosecutor, reconciliation.

Відповідальний за випуск
проф. Капліна О. В.

Підписано до друку 23.09.2014 р. Формат 60x90 1/16
Ум. друк. арк. 0,7. Облік.-вид. арк. 0,9.
Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.
Тираж 100. Зам. № 1060.

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, Харків, вул. Пушкінська, 77